

УДК 37.04

ЛЮДИНА КУЛЬТУРИ ЯК ІДЕАЛ ПЛАНЕТАРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Є. А. Зеленов

ORCID 0000-0001-6296-1067

В статті аналізується культурно-ціннісна переорієнтація буття людини, що відбулася в ХХ – на початку ХХІ століття, в результаті усвідомлення помилковості інструментально-методологічного раціоналізму техногенного суспільства, що привів до тотального відчуження людини від навколишнього середовища. Стверджується, що культура виступає як модель людського існування. А ідеалом виховання є Людина Культури. Наголошується на важливості використання культурологічного підходу у процесі виховання особистості у вищій школі. Потрібна зміна ціннісних орієнтирів виховання та узгодження їх з глобальною тенденцією розвитку людства – гуманізмом. Аналіз показав, що з приводу розуміння та визначення поняття «Людина Культури» серед дослідників немає однастайності. Стверджується, що зміна ідеалу освіченої людини – це є природний процес самозбереження цивілізації від руйнування як матеріального, так і духовного. Мета і зміст виховання ускладнюються, оскільки поряд з традиційними завданнями – підключення індивіда до сукупного людського досвіду, зафіксованого в культурних нормах, укорінення підростаючого покоління в історії та культурі, виникають нові завдання – підготовка молоді до ефективного функціонування та самореалізації у мінливому соціумі, через розвиток у неї таких універсальних культуротворчих здібностей, як мислення, розуміння, рефлексія, креативність, комунікабельність тощо. Стверджується необхідність розвинутого гуманітарного мислення для планетарно вихованої людини, Людини Культури.

Ключові слова: Людина Культури, культурологічний підхід до виховання, планетарне виховання

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Системні трансформації, що відбулися у стосунках людини та соціуму в ХХ – на початку ХХІ століття, обумовили принципово новий спосіб інтеграції людини в соціокультурне середовище. На перший план виходить

онтологічний, екзистенціальний аспект взаємин між людиною та культурою. Цей аспект полягає у тому, що, як зазначено у документах ЮНЕСКО, саме культура є «основоположним елементом життя кожної людини та кожного суспільства». Інструментально-методологічний раціоналізм техногенного суспільства, що привів до тотального відчуження людини від навколишнього середовища і тим самим – від своєї сутності поступово змінюється орієнтацією на особистість, на синтез природних, культурних та діяльнісних компонентів людського буття.

Ця культурно-ціннісна переорієнтація буття людини є необхідною відповіддю суспільства на глобальні проблеми ХХІ століття і має реалізуватися у конкретних соціальних механізмах людських орієнтацій. Соціальний розвиток людства реалізується у світогляді, мотиваціях, зрештою – діях кожної людини, і цей практичний аспект проблеми може бути вирішений відповідною орієнтацією соціальних структур та інститутів суспільства, що відповідають за ефективність процесів соціалізації та соціокультурної адаптації людини. Провідна роль серед агентів соціалізації належить, на нашу думку, системі освіти, в тому числі й вищої, культурно-ціннісна переорієнтація якої значною мірою детермінує зміну принципів буття наступних поколінь, коли установки та цінності вихованого на нових ідеалах суспільства стануть домінуючими. Зміна відносин у системі «освіта – культура» носить ціннісний характер. Усе змінює орієнтація на розвиток особистісного потенціалу того, хто навчається. В цьому сенсі культура виступає не як зовнішня ілюстрація, а як модель людського існування. А ідеалом виховання є Людина Культури.

Змістом освіти такої людини має стати цілісність культурного досвіду людства: етичного, релігійного, філософського, естетичного, технічного тощо в доповнення до наукового досвіду пізнання світу. Саме такий підхід, на наш погляд, дозволяє більш ефективними засобами вирішувати проблему адекватної відповіді на виклики часу, і не просто констатувати та реагувати на наявні виклики, а прогнозувати, моделювати проблемні зони, з якими можуть зіштовхнутися наші нащадки. Практика освіти, в такому розумінні, постає не як передача готових знань, а як формування умінь особистості самостійно здобувати, освоювати та присвоювати культурні цінності, способи діяльності для побудови певних, з урахуванням власних особливостей, соціокультурних життєвих програм. Ми вважаємо, що саме таким чином можна розв'язати проблему відчуження людини від культури та цінностей, про яке вже давно б'ють на сполох філософи, культурологи, психологи і педагоги. Не менш загрозливою, на наш погляд, ознакою нашого часу є існування так званої «кліпової культури» як породження

лавиноподібного і безладного потоку випадкових відомостей у засобах масової комунікації (газети, журнали, телебачення, радіо, глобальна мережа Інтернет тощо). В результаті контакту з цим потоком у свідомості людини (особливо молодой) залишаються уривки знань, вражень та ідей, в більшості випадків особистісно не пережитих, що стали надбанням розуму, а не серця. Сучасна людина «кліпової свідомості» часто знає, але не усвідомлює, моралізує, але не дотримується моральних принципів, інформована, але не культурна. Її прагнення приземлені, думки та почуття стандартизовані, духовні потреби та естетичні смаки примітивні, уява бідна, креативні здібності майже не розвинуті.

Використання культурологічного підходу особливо важливе у процесі виховання особистості у вищій школі, де завершується процес закладання ціннісних орієнтацій молодого покоління і, по суті, формується мотиваційна основа вирішення соціальних, економічних, політичних, культурних завдань, що визначають форми діяльності членів людської спільноти у XXI столітті. Якщо ж прийняти до уваги, що у вищій школі готуються основні керівні кадри майбутнього суспільства (у всіх сферах його життєдіяльності), то стає очевидним, що їх орієнтація повинна бути ретельно продумана з урахуванням не тільки сьогоденних національних і державних інтересів (хоча і це дуже важливо), але й стратегічних тенденцій розвитку цивілізацій (а в перспективі – цивілізації) планети. Це тим більш важливо тому, що людство зараз вступило у таку фазу свого розвитку, коли кожне рішення політичних, економічних, соціальних (особливо екологічних) проблем на будь-якому рівні може мати не передбачувані наслідки у планетарному масштабі. Потрібна певна зміна орієнтирів у виховному процесі, причому вектор цих змін повинен бути науково обґрунтованим, узгодженим з національними особливостями регіону розташування закладу вищої освіти і з загальносвітовими тенденціями розвитку суспільства. Ми не можемо погодитися з тими, хто пропонує повну ціннісну переорієнтацію суспільства, по-перше, тому, що це річ неможлива, на наш погляд, в принципі, по-друге, вона зайва і більш того – шкідлива. Адже суспільство, яке повністю відмовляється від свого минулого (з самих добрих міркувань, ясна річ) приречене на загибель, бо без коренів воно швидко прийде до повної анархії. До того ж, основним вектором у розвитку ціннісних орієнтацій людства є гуманістичний. Він все більш поширюється і поступово оволодіває все більшим числом людей на планеті. Казати про те, що його перемога є остаточною поки що передчасно (інакше людство забуло б про локальні війни, тероризм, злочини тощо), але цей напрямок відзначають всі серйозні дослідники різних наук

людинознавчого спектру. Тому вирішення проблеми зміни ціннісної парадигми нам бачиться у поступовому, поміркованому русі до гуманізму, не відкидаючи нічого з набутого людством раніше у цьому напрямку. Нам видається, що ефективна підготовка студентської молоді до життя і діяльності у динамічному соціо-культурно-природному середовищі XXI століття можлива, якщо у процесі визначення ціннісних орієнтацій (по суті змісту виховання) молодих людей буде використана культурологічна парадигма виховання, тобто ідеалом виховання стане Людина Культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. З приводу розуміння та визначення поняття «Людина Культури» серед дослідників немає однотайності. Ми наведемо лише декілька думок, щоб проілюструвати цей тезис. О. Ромах (2007) стверджує: «Человек культуры» как социально-нравственная ценность выступает сегодня в качестве такой модели личности, которая наиболее комфортно может существовать и развиваться в окружающем социокультурном пространстве».

Г. Дворцева (2010) описує «людину культури» як особистість, що має «ціннісне уявлення про культуру як досвід попередніх поколінь, яка усвідомлює зв'язок культури і власний розвиток, розуміє необхідність оволодіння нею, яка має ціннісні орієнтації на індивідуально-особистісний розвиток і самореалізацію в соціумі, яка виробляє в собі якості: духовності, гуманності, самостійності, здатності до діалогу і творчості» (с. 51).

Т. Хоменко (2011) зосереджує увагу на тому, що людина культури аби вберегти себе від негативу культурної глобалізації, підсиленої до того ж глобалізацією інформаційною, має зробити вибір на користь себе – «етичної» і стати такою.

М. Чікарькова (2016) взагалі вважає, що саме поняття «людини культури» ґрунтується на неправильному уявленні про те, що людина нібито може існувати поза культурою.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Як відмічають багато дослідників, сучасний період життя людини відрізняється від попередніх зокрема тим, що величезного значення набули процеси самодетермінації, самовизначення, вироблення особистістю своїх власних ціннісних орієнтирів на певні зразки способів життя, моральні імперативи. Інформаційне суспільство саме цим, на нашу думку, і відрізняється від традиційного, у якому, як відомо культурні зразки, постійно репродукуючись та реалізуючись, забезпечують певну стабільність соціуму. В новому типі суспільства, якому іманентно притаманна постійна мінливість, динамічність, людина змушена

обирати: або вона буде конформістом, що пристосовується до сьогоденних потреб і вимог життя, або вона сама буде визначати свої потреби і створювати вимоги для їх задоволення. Тому провідним методом планетарного виховання ми вважаємо самовиховання, саморозвиток.

Мета статті – обґрунтувати необхідність прийняття як виховного ідеалу Людини Культури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Зараз утворюється новий тип цивілізації і, відповідно, новий тип людини, для якої культура стає основою буття. Разом з традиційними сьогодні в педагогіці складаються нові уявлення про людину та освіченість. Відбувається зміна антропологічних підстав педагогіки. Як вважає, наприклад, В. Розов, освічена людина — це не стільки «людина знаюча», навіть зі світоглядом, що сформувався, скільки підготовлена до життя, що орієнтується в складних проблемах сучасної культури, здатна осмислити своє місце в світі. Освіта повинна створювати умови для формування вільної особистості, для розуміння інших людей, для формування мислення, спілкування, нарешті, практичних дій і вчинків людини (Образование в конце XX века (материалы «Круглого стола»), 1992).

Культурне розмаїття має особливе значення в епоху глобалізації, бо це – основа цивілізаційного багатства людства. В глобальному культурному просторі створюються умови для формування нових культурних цінностей, які можуть змінювати існуючі, і це виводить людство і кожну людину на новий рівень пізнання себе і новий рівень перетворення себе.

На наш погляд, зміна ідеалу освіченої людини – це є природний процес самозбереження цивілізації від руйнування як матеріального, так і духовного. Якщо застосувати термінологію синергетики, то цивілізація зараз знаходиться в точці біфуркації. На цьому етапі у людства є декілька можливостей для подальшого розвитку і від того, яку з них воно обере залежить його подальша доля і навіть фізичне існування як такого.

Подальший прогрес людської цивілізації тісно пов'язаний із переведенням мотивації та виміру особистої діяльності на ґрунт безпосередньої інтеріоризації та переживання культурних цінностей. Це повертає особистості її цілісність і здатність до конструктивного самостійного творення власних смисложиттєвих альтернатив. При цьому величезного значення набуває будь-яка форма індивідуальної культуротворчої діяльності, що реалізує етичний вимір людської поведінки. У взаємодії індивіда й культури і перетворення його на Людину Культури бачиться основний ресурс духовного виживання людства, гарант правильного (тобто гуманістичного) його подальшого розвитку. «Культура виступає вже не

тільки у вигляді ідеалізованої перспективи індивідуального розвитку і формування людини. Її недостатньо розглядати й як необхідний набір загальних зразків життєдіяльності. Разом з визнанням людської індивідуальності універсально вагомим феноменом культури остання виступає як передумова і основа вироблення та репродукування саме особистісного ставлення до світу» (Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода), 1992, с. 10).

Загальні тенденції ідентифікації особистості як планетарної істоти та орієнтації її на світову цивілізацію та культуру вимагають від людини прагнення і вміння існувати в світі, побудованому на принципах демократії, вміння користуватися правами й перевагами громадянського суспільства, здатності до гармонійного узгодження особистісного, національного та загальнолюдського інтересів, прагнення до постійного підвищення рівня професійної компетентності. «... ми повинні не тільки навчати молоде покоління виживанню в екстремальних соціально-економічних умовах, але і виховувати в ньому своєрідну культуру існування в світі, в суспільстві, включеному не тільки в глобальні «земні», але і космічні, уселенські процеси...» (Шубинский, 1990, с. 60).

Мета і зміст виховання ускладнюються, оскільки поряд з традиційними завданнями – підключення індивіда до сукупного людського досвіду, зафіксованого в культурних нормах, укорінення підрастаючого покоління в історії та культурі, виникають нові завдання – підготовка молоді до ефективного функціонування та самореалізації у мінливому соціумі, через розвиток у неї таких універсальних культуротворчих здібностей, як мислення, розуміння, рефлексія, креативність, комунікабельність тощо. Процес переходу до інформаційної цивілізації (чи до інформаційного суспільства, як обережно зазначає дехто) вимагає перегляду генеральної парадигми освіти – передавання готових знань від покоління до покоління. Інформаційна революція поставила в порядок денний як найбільш актуальні такі якості людини, що дозволяють їй ефективно функціонувати в інформаційному просторі (уміння обробки та оформлення різноманітної інформації, здатність до самостійного продукування нового знання, здатність до самостійного пошуку, відбору, оцінки та збереження необхідної інформації тощо). При цьому людина повинна сприймати знання не як абстрактні символи, а як вираз та елемент соціокультурного значення, що пов'язує пізнання з ціннісними орієнтаціями людини у даному соціальному середовищі. Адже, цінність інформації не в ній самій, а в її моральному потенціалі, спрямованості на соціальний прогрес.

З точки зору культурологічного підходу виховний процес в сучасних умовах повинен бути спрямований на формування у молодого покоління інформаційної культури. Це та специфічна сторона культури, що прямо й безпосередньо пов'язана з інформаційним аспектом життя людей у всій його повноті. Вона об'єктивно відображає рівень інформаційної діяльності особистості й відповідних їй інформаційних відносин. Вона є інформаційним компонентом людської культури в цілому.

Як засіб спілкування людей інформація спрямована на задоволення потреб, на досягнення цілей розвитку, ними обумовлених. Враховуючи те, що людство демонструє постійне зростання й підвищення потреб, цінною стає лише та інформація, яка забезпечує прогрес суспільного виробництва і відповідне йому вдосконалення соціальної організації. Тому рівень інформаційної культури повинен визначатися обсягом духовних цінностей, що несе своїм змістом морально орієнтовану інформацію. І це не залежить від загального обсягу інформації, що постійно змінюється.

І головне у цьому контексті – створювати, а не спотворювати неповторне інформаційне поле культури як такої й інформаційне поле «людини культури». Тут слід пам'ятати, що кожна особистість формує певна культура як найприйнятніше і жадане нею втілення людини, як певну норму людськості.

Зараз система освіти (в тому числі й вищої) та її складова – система виховання стоять перед необхідністю безперервно ініціювати процеси випереджального розвитку у всіх сферах життя країни – а цього не можна досягти без переорієнтації на Людину Культури як ідеал освіти взагалі. В цьому випадку освоєння, засвоєння та присвоєння цінностей культури виступає не як кінцева та самодостатня мета, а як засіб, що забезпечує більш глибоке й критичне розуміння людиною сучасної соціокультурної ситуації, а також прогнозування її розвитку і, на цій основі, розробку інноваційних проектів, спрямованих на покращення різних сфер людського життя.

Людина як і культура, і світ взагалі є принципово незавершеними, і завершеними бути не можуть. На нашу думку, це є базисний принцип, вихідне положення будь-якої виховної системи, в тому числі й системи планетарного виховання. Сучасний культурологічний підхід багато в чому базується на певних положеннях екзистенціальної філософії. «Для нас буття залишається відкритим, – писав К. Ясперс, один з видатних філософів-екзистенціалістів. – Воно з усіх сторін втягує нас у необмежене. Воно знову і знову нав'язує нам якість нове кінцеве існування, щоб заглянути нам в обличчя, протистояти нам. Такий шлях прогресуючого

знання. Розмірковуючи про цей шлях, ми задаємося питанням про власне буття, яке завжди здається буттям, що вислизає від нас, у самій маніфестації всього зовнішнього, з яким ми стикаємося. Таке буття ми називаємо об'ємистим. Але воно не є об'ємом нашого знання у кожний окремий момент. Швидше воно джерело, з якого виникають все нові обрії, і яке само ніколи не стає видимим навіть як якийсь обрій» (Jaspers, 1995). З цих думок витікають, на наш погляд, як мінімум два положення, які треба покласти у фундамент планетарного виховання. По-перше, оскільки виховання (так же як і людина, і культура, і людство) є принципово незавершеним, необмеженим, то мета його повинна лежати в площині надання певної спрямованості розвитку особистості, з тим, щоб далі людина розвивалась вже на основі власних зусиль, за рахунок самовиховання, саморозвитку. По-друге, у центрі виховного процесу повинна знаходитися особистість, така, яка вона є, а не наші (хай і самі благі) наміри щодо неї, її майбутнього й сьогоднішнього.

Культурний поліфонізм світу може дезорієнтувати людину, поставити її на порубіжжі культур. Особистість може опинитися перед загрозою втрати своєї культурної ідентичності. Це – результати глобалізаційних процесів і вони невідворотні. Але саме в такій ситуації людина в культурі перетворюється на людину культури.

Людина вимушена упорядковувати, добувати й переоформляти як внутрішній, так і зовнішній світ, безперервно його структуруючи та переосмислюючи. Така діяльність є, по суті, культурною раціоналізацією. Культура надає цьому процесу неперервності, єдності та цілісності. Зараз відбувається переосмислення феномену культури. Вона мислиться не стільки як знання, скільки як само зусилля людини у пошуку, виділенні, оформленні та переструктуруванні різної інформації у рамках життєвого самовизначення.

В умовах прогресуючої взаємозалежності людей зростають роль та значення міжособистісного спілкування та комунікації, моральність іншої людини стає умовою свободи та життєвого успіху кожної окремої особистості. Формується культура миру, мета якої – не усунення конфліктів (без яких неможливий розвиток й контакти взагалі), а побудова такого світу, в якому б їх урегулювання здійснювалось на основі системи цінностей, що характеризуються підходами, основаними на 6 принципах:

1. **Поважати кожну людину**, поважати життя та гідність кожної людської істоти без будь-якої дискримінації та упередження.

2. **Відкидати насильство**: настійливо проводити в життя ненасильство, відкидати будь-яке насильство – фізичне, сексуальне,

психологічне, економічне, соціальне, – перш за все стосовно найбільш обездолених, а також людей, що знаходяться в найбільш уразливі стані, наприклад дітей та підлітків.

3. **Бути щедрим:** ділитися з іншими людьми своїм часом і матеріальними ресурсами, щоб покласти край відчуженню, несправедливості, політичному та економічному гнобленню.

4. **Слухати та намагатися зрозуміти:** відстоювати свободу висловлювання думок та культурну багатоманітність, незмінно прагнучи до діалогу та взаєморозумінню, нікого не відкидаючи, уникаючи фанатизму та лихослів'я.

5. **Оберігати нашу планету:** сприяти розумному споживанню й такому розвитку, за якого б поважалися усі форми життя та забезпечувалося б збереження природної рівноваги на планеті.

6. **Укріплювати солідарність:** вносити свій внесок в розвиток своєї спільноти, сприяти всебічній участі жінок в її житті та повазі до демократичних принципів, з тим, щоб пліч о пліч з іншими людьми створювати нові форми солідарності (Доклад о ходе выполнения ЮНЕСКО программы действий в области культуры мира. 2001).

Має рацію В. Ткаченко (2011), коли пише про те, що діяти треба локально, а мислити глобально. А глобальність мислення в умовах мультикультурності має полягати, на думку Т. Хоменко (2011), в турботі про кожну людину культури в кожній культурі задля того, щоб навчитися жити разом, поважаючи в «іншому» «іншого», що актуалізує потребу переходу від мультикультурного комунікування до міжкультурного, від співіснування до взаємодії.

«Людина культури» причетна до історичної та культурної традиції людства. Вона оволоділа різними мовами, знаками і символами, залучена до світу науки і техніки, мистецтва і культури. А головне – у неї сформовані культурні цінності: прагнення до моральності, краси, вищих духовних начал. Така людина немов би замикає на себе культуру, переживає її в своїй свідомості, вчиться дивитися на світ очима людини інших часів і народів, відчуває себе одночасно громадянином своєї країни і всього світу.

Упровадження гуманістичних засад в педагогічний процес вищої школи передбачає, з одного боку, розгляд людської історії, людської культури як розвитку духовності, який повинен з'явитися перед студентом, курсантом, слухачем у вигляді зльотів і помилок людей в їх невинному прагненні до добра, істини, краси – людяності. З іншого боку, гуманізація – це «олюднення» всього процесу навчання і виховання, формування в людині відчуття зростаючої власної гідності, самоповаги, а разом з тим й

альтруїзму, перетворення її в рівноправний суб'єкт навчання, виховання в ній творця, який творить себе й творить світ.

Планетарно вихована людина повинна мати розвинене гуманітарне мислення. Воно розуміється зараз як нескінченне пізнання світу та його оцінка, включення особистості в процес мислення й одвічний діалог, полілог образів культури, логік, свідомостей. Людина гуманітарного мислення немов би спілкується з людьми різних країн та епох, різними «розумами» щодо «вічних» питань буття.

Гуманітарне мислення освоює світ не предметно-натуралістично, а духовно-смысловим чином як аксіологічну сутність. Його задачі – ціннісно забарвити світ, наповнити його вищим значенням і зробити причетним до людини, суспільства, розкодувати зміст культури за її пам'ятниками, текстами, знаками, кодами, шифрами.

Гуманітарне мислення формує цілісну картину світу й визначає місце людини в ній, сприяє оволодінню критеріями оцінки та інтерпретації соціальних, культурних і природних явищ, забезпечує трансляцію людського досвіду, інтеріоризуючи (привласнюючи) культурні завоювання попередніх поколінь.

Гуманітарне знання, гуманітарне мислення визначають нове розуміння гуманізму й задачі освіти і виховання. Вони виступають як засіб гуманізації життя, педагогічного процесу. Особистість, щоб «наздогнати людство», повинна прожити «для себе» культуру, тобто пройти її етапи в своєму духовному розвитку. З іншого боку, вона повинна брати участь в сучасному великому діалозі, полілозі культур і свідомостей. Так здійснюється зв'язок одиничного з універсальним, загальним.

Ця єдність гуманістичного та гуманітарного, за думкою М. Хайдеггера, і складає суть справжньої освіти, або *пайдейї*, як її визначали стародавні греки. Філософ вважає, що освіта лише тоді виконує свою місію, коли вона сходить до вищих, надпрагматичних значень, добудовується до гуманітарного, гуманістичного рівня, даруючи людині саму себе, відкриваючи долю людства в його історичному звершенні, залучаючи до таїнства любові, смерті, до вищих сутнісних значень. Справжня освіта – це самотворення, самооцінка, співтворчість, життя біля витоків культури, в якій людина знаходить свій Дім (Хайдеггер, 2001).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасні виклики вимагають від людства трансформації вектору розвитку з напрямку на технічний прогрес на напрям на розвиток та поглиблення духовно-культурної складової особистості, її внутрішнього світу. Саме на цьому шляху нас чекають нові педагогічні відкриття та прориви.

Література

1. Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода). Киев : Наукова думка, 1992. 176 с.
2. Дворцева Г. В. Сутнісна характеристика поняття людини культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2010. № 6 (41). С. 47-53.
3. Доклад о ходе выполнения ЮНЕСКО программы действий в области культуры мира и о сотрудничестве с Организацией Объединенных наций в этой области. Париж, 19 апреля 2001 г. URL : http://www3.unesco.org/iycp/kits/161ex17_rus.pdf (дата звернення : 5.05.2019).
4. Образование в конце XX века (материалы "Круглого стола"). Выступление докт. филос. наук В.М. Розова. *Вопросы философии*. – 1992. №9. С. 3-21. URL : <http://www.philosophy.ru/library/vopros/46.html> (дата звернення : 5.05.2019)
5. Ромах О. В. «Человек культуры» в социальном пространстве. *Аналитика культурологии*. 2007. № 7. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/chelovek-kultury-vsotsialnom-prostranstve> (дата звернення : 19.04.2019).
6. Ткаченко В. Криза мультикультуралізму і проблеми єдиного освітнього поля. *День*. Ч. 126. 2011. Липень.
7. Хайдеггер М. Время картины мира. *Современные концепции культуры и человека*. Москва : Прогресс-традиция, 2001. 301 с.
8. Хоменко Т. Людина культури у мультикультурному світі сучасності: комунікативний аспект. *Вісник Львів. ун-ту. Серія журн.* 2011. Вип. 34. С. 209–216. URL : <file:///D:/pictures/4573-9393-1-PB.pdf> (дата звернення : 28.04.2019).
9. Чікарькова М. Поняття «Людина Культури» як фантомна дефініція. *Релігія та Соціум*. 2016. №3-4(23-24). С. 109-112 URL : http://en.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/2016_3-422-23_14_M.Chikarkova.pdf (дата звернення : 19.04.2019).
10. Шубинский В. С. Философские подходы в педагогической теории. *Советская педагогика*. 1990. № 1.
11. Jaspers K. *Philosophy of Existence*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1995.

References

1. Bytje cheloveka v kulture (opyt ontolohyeheskoho podkhoda) [*Human being in culture (the experience of the ontological approach)*] (1992). Kiev: Naukova dumka (rus).
2. Dvortseva, H. V. (2010). Sutnisna kharakterystyka poniattia liudyny kultury [Essential characteristic of human culture]. *Spirituality of a Personality: Methodology, Theory and Practice*, # 6 (41), 47-53 (ukr).
3. Doklad o khode vypolneniya YuNESKO prohrammy deistvyi v oblasti kultury myra y o sotrudnychestve s Orhanyzatsyei Obedynennykh natsyi v etoi oblasti. [Progress report on the implementation of the UNESCO program of action on a culture of peace and on cooperation with the United Nations in this field]. Paris, April 19, 2001. Retrived from http://www3.unesco.org/iycp/kits/161ex17_rus.pdf (date of appeal: 5.05.2019) (rus).

4. Obrazovanye v kontse XX veka (materyaly "Kruhloho stola"). Vystuplenye dokt. fylos. nauk V. M. Rozova [Education at the end of XXth century (materials of the "round table"). Speech by Dr. Philosophy Sciences V.M. Rozova] (1992). *Voprosy fylosofyy*, #9. 3-21. Retrieved from <http://www.philosophy.ru/library/vopros/46.html> (date of appeal: 5.05.2019) (rus).
5. Romakh, O. V. (2007). "Chelovek kultury" v sotsyalnom prostranstve ["Man of Culture" in the social space]. *Analytyka kulturolohyy*, #7. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/chelovek-kultury-vsotsialnom-prostranstve> (date of appeal: 19.04.2019) (rus).
6. Tkachenko, V. (2011). Kryza multykulturalizmu i problemy yedynoho osvithnoho polia [The crisis of multiculturalism and the problem of a single educational field.]. *Den*, Ch. 126. July (ukr).
7. Heidegger, M. (2001). Vremya kartyny mira [Time of the global picture] (2001). *Sovremennyye kontseptsyy kultury y cheloveka*. Moscow: Progress-tradytsiya (rus).
8. Khomenko, T. (2011). Liudyna kultury u multykulturnomu sviti suchasnosti: komunikatyvnyi aspekt [Man of culture in the multicultural world of the present: a communicative aspect]. *VISNYK LVIV UNIV. Seriya zhurn.*, # 34, 209–216. Retrieved from file:///D:/pictures/4573-9393-1-PB.pdf (date of appeal: 28.04.2019) (ukr).
9. Chikarkova, M. (2016). Poniattia "Liudyna Kultury" yak fantomna definitsiia [The concept of "Man of Culture" as a phantom definition]. *Relihiia ta Sotsium*, # 3-4(23-24), 109-112. Retrieved from http://en.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/2016_3-422-23_14_M.Chikarkova.pdf (date of appeal: 19.04.2019) (ukr).
10. Shubynskiy, V. S. (1990). Fylosofskye podkhody v pedahohycheskoj teoryi [Philosophical approaches in educational theory]. *Sovetskaja pedahohyka*, # 1 (rus).
11. Jaspers, K. (1995). *Rhilosophy of Existense*. Philadelphia, University of Pensylvania Press (eng).

ЧЕЛОВЕК КУЛЬТУРЫ КАК ИДЕАЛ ПЛАНЕТАРНОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Е. А. Зеленов

В статье анализируется культурно-ценностная переориентация бытия человека, состоявшейся в XX - начале XXI века, в результате осознания ошибочности инструментально-методологического рационализма техногенного общества, который привел к тотальному отчуждению человека от окружающей среды. Утверждается, что культура выступает как модель человеческого существования. А идеалом воспитания является Человек Культуры. Отмечается важность использования культурологического подхода в процессе воспитания личности в высшей школе. Нужна смена ценностных ориентиров воспитания и согласования их с глобальной тенденцией развития человечества – гуманизмом. Анализ показал, что в вопросе понимания и определения понятия «Человек культуры» среди исследователей нет единодушия. Утверждается, что изменение идеала образованного человека – это естественный процесс самосохранения

цивилизации от разрушения как материального, так и духовного. Цель и содержание воспитания усложняются, поскольку наряду с традиционными задачами (подключение индивида к совокупному человеческому опыту, зафиксированному в культурных нормах, укоренение подрастающего поколения в истории и культуре), возникают новые задачи (подготовка молодежи к эффективному функционированию и самореализации в меняющемся социуме через развитие таких универсальных культурозидательных способностей, как мышление, понимание, рефлексия, креативность, коммуникабельность и тому подобное). Утверждается необходимость развитого гуманитарного мышления для планетарно воспитанного человека, Человека Культуры.

Ключевые слова: Человек Культуры, культурологический подход к воспитанию, планетарное воспитание.

THE MAN OF CULTURE AS AN IDEAL FOR STUDENT YOUTH PLANETARY EDUCATION

E. A. Zelenov

This article analyses the cultural and value reorientation of human's existence that had happened in XX - early XXI century as a result of understanding the fallacy of instrumental and methodological rationalism of technogenic society, which led to complete estrangement from the outer environment. It is alleged that the culture serves as a model for human existence. The Man of Culture is considered to be the ideal for education. It is specially noted that the usage of cultural approach in higher education is important. A change is required in values reference points and coordinating them with the global humanity development trend - the humanism. The analysis has shown that there's no unanimity among the researchers about the definition and understanding of what the Man of Culture is. It is stated that the change in an educated person's ideal is a natural process of civilization's self-protection from both material and spiritual destruction. The purpose and content of education became complicated because alongside traditional tasks (connecting an individual to cumulative human experience, perpetuated in values, enrooting the youth in history and culture) some new tasks arise (getting the youth ready for effective operation and self-realization in changing society through developing universal culture-formative abilities like thinking, insight, reflection, creativity, social skills etc. The necessity of developing the humanitarian thinking for planetary educated person, the Man of Culture, is stressed.

Keywords: Man of Culture, cultural approach to education, planetary education.

Зеленов Євгеній Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна). E-mail: olmer1954@gmail.com

Zelenov Evgeny Anatolievich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Department of Pedagogics and Psychology of the National Pharmaceutical University (Kharkiv, Ukraine). E-mail: olmer1954@gmail.com